

Asia: VN/17556/2020

Hallituksen esitys laiksi yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kun työelämän tietosuojalain 4 §:ssä säädettyä tarpeellisuusvaatimusta tarkistetaan, tulee täsmentää myös sitä, että kyseisessä säännöksessä säädetään tyhjentävästi niistä menettelyistä, joita työnhakijan- tai tekijän luotettavuuden selvittämiseksi voidaan käyttää. Tuomioistuimissa on havahduttu siihen, että käytännössä on lukuisia tilanteita, joissa työelämän kontekstissa julkisuuslain 16 §:n 1 nojalla rekisterinpitäjät pyrkivät keräämään sellaisia työhakijoihin- ja työntekijöihin liittyviä tietoja, joihin heillä ei ole lainmukaista käsittelyperustetta. Tuomioistuinvirastoon on tullut lukuisia tiedusteluja koskien tietopyyntötilanteita, joissa jokin yritys tekee taustaselvitystä työnhakijasta tai työntekijästä. Tietopyynnöt ovat useimmiten liittyneet työnhakijan tai -tekijäntekijän rikostaustan selvittämiseen, mutta pyynnöt ovat voineet kattaa myös muita tietoja tuomioistuimissa olevia ns. siviili- ja hakemuspuolen tietoja. Tilanteet, joissa taustaselvityksiä on haluttu tehdä, ovat olleet erilaisia, esimerkiksi työnhakuun, jo työtehtävissä olevan työntekijän luotettavuuteen tai yrityskauppaan liittyviä. Tietopyyntöjä tekevät tahot ovat alkaneet kiinnittää huomioita nyt siihen, että eri tuomioistuimet toimivat eri tavoin ja antavat erilaisia vastauksia tällaisten tiedustelujen osalta nyt voimassa olevan lainsäädännön tulkinnanvaraisuudesta johtuen.

Työelämän tietosuojalain 4 §:ssä todetaan, että ”Turvallisuusselvityksen hakemisesta säädetään turvallisuusselvityslain (726/2014). Menettelystä, jolla alaikäisten kanssa työskentelemään valittavien henkilöiden rikostaustaa selvitetään, säädetään lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetussa laissa (504/2002). Oikeudesta saada tietoja rikosrekisteristä säädetään rikosrekisterilain (770/1993).” Rikosrekisterilain mukaan rikosrekisterin rekisterinpitäjä on Oikeusrekisterikeskus ja siitä, millä edellytyksillä kyseistä rekisteristä voidaan luovuttaa tietoja, on säädetty tarkoin. Rikosrekisteriin tiedot tulevat kuitenkin tuomioistuimista, mutta tuomioistuinten hallussa olevaa tietojen luovuttamista työelämän kontekstissa ei ole säädetty yhtä tarkoin, joten kyseisen säännöksen merkitys tässä kontekstissa jää osin tulkinnanvaraiseksi, kun sillä rajoitetaan vain tietojen luovuttamista rikosrekisteristä. Tosiasiassa samoja tietoja pyydetään tuomioistuinten asianhallinnasta.

Useiden Tuomioistuinvirastolle välitettyjen kysymysten yhteydessä on ollut mukana suostumuslomake, jolla työnhakija- tai työntekijä on antanut suostumuksensa kerätä häntä koskevia tietoja eri lähteistä. Suostumuksen osalta on todettava, että tietosuoja-asetuksen 10 artiklassa tai tietosuojalain 7 §:ssä ei ole tuotu esille sitä, että rikostuomioiden ja rikkomusta koskevien henkilötietojen osalta käsittelyperusteena voisi käyttää työnhakijan tai -tekijän suostumusta sellaisenaan. Työelämässä suostumuksen käyttämiseen henkilötietojen käsittelyperusteena suhtaudutaan muutoinkin pidättyväksi, koska työnhakijan ja -työntekijän katsotaan olevan alisteisessa asemassa työnantajaan nähden ja tämä johtaa helposti siihen, ettei suostumusta voida katsoa juridisesti päteväksi. Tietosuoja-asetuksen johdantokappaleessa 43 todetaan seuraavaa: Jotta voidaan varmistaa, että suostumus on annettu vapaaehtoisesti, suostumuksen ei pitäisi olla pätevä oikeudellinen peruste henkilötietojen käsittelylle sellaisessa erityistilanteessa, jossa rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän välillä on selkeä epäsuhta.

Vaikka tuomioistuin tunnistaa, että pyytävä taho on rekisterinpitäjä, joka todennäköisesti käsittelee henkilötietoja ilman lainmukaista käsittelyperustetta ja tietosuojasäännösten vastaisesti, käytännön keinot puuttua tilanteeseen, ovat rajalliset. Tämän vuoksi säännöstä on täsmennettävä siten, että siitä ilmenee yksiselitteisesti, että työnhakijan- ja työntekijän osalta vain nyt lausunnon kohteena olevan lain 4 §:ssä mainitut menettelyt ovat mahdollisia, erityisesti silloin, kun on kysymys rikostuomioita ja rikkomuksia koskevista tiedoista. Näistä menettelyistä ei saisi poiketa, vaikka tiedot olisivatkin jostain muualta, kuten tuomioistuimista saatavissa.

Rekisteröidyn kannalta puhutaan oikeuksien ja vapauksien kannalta voidaan puhua vakavasta haitasta, kun häntä koskevassa päätöksenteossa käytetään sellaisia tietoja, joiden käyttöön päätöksen tekijällä ei ole lainmukaista oikeutta. Myös tuomioistuimista saatavien tietojen osalta säilytysajat ovat erilaiset, kuin esimerkiksi rikosrekisteriin sisällytettyjen tietojen ja tuomioistuinen hallusta voi löytyä huomattavasti vanhempia tietoja. Tällainen menettely tekee merkityksettömäksi asiasta säädetyn erityislain, työelämän tietosuojain 4 §:ssä säädetyn menettelyn sekä syrjäyttää laista ilmenevät tarkkarajaisuuden, täsmällisyyden ja oikeasuhtaisuuden vaatimukset. Pyydämme, että lainsäätävä ryhtyy tarvittaviin toimiin lainsäädännön täsmäntämiseksi, jotta oikea toimintatapa saadaan yksiselitteiseksi mahdollisimman pian.

Jaakkola Riku
Tuomioistuinvirasto

Leivonen Raisa

